

УДК 37.091.4 Макаренко: 378.014.553

Г. П. Кондратенко

**РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ А. С. МАКАРЕНКА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ
СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ
ІНСТИТУТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ЛНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА)**

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства вимагають відновлення гуманістичних ідей національної педагогіки, освіти й виховання підростаючих поколінь. У пошуках нових шляхів вирішення проблем гуманізації освіти, сучасна педагогічна наука, виступаючи рушієм інновацій, використовує світовий досвід навчання та виховання молоді та звертається до різних джерел, зокрема до педагогічного досвіду прогресивних педагогів минулого.

Місце А. С. Макаренка в історії світової педагогічної думки визначається тим значним внеском, який він зробив у теорію та практику виховання підростаючих поколінь. Новаторські підходи А. С. Макаренка щодо організації дитячого колективу, розвитку учнівського самоврядування, розв'язання проблем соціалізації молоді протягом десятиліть залишаються предметом інтересу педагогічної науки, його виховні ідеї стали не лише надбанням національним, а й загальнолюдським. Педагогічні ідеї Антона Семеновича мають глибоку гуманістичну спрямованість, тому сучасна педагогіка відкриває нові можливості і перспективи їх реалізації.

Враховуючи завдання інтеграції України у світовий освітньо-гуманітарний простір, важливість розробки проблем студентського самоврядування, вивчення та творче використання теоретичних та практичних засад діяльності органів самоврядування у педагогічній спадщині Макаренка набуває особливої актуальності. Вдосконалення студентського самоврядування підвищує ефективність соціально-гуманітарної роботи зі студентами, що позитивно впливає на результативність виховної роботи вишу в цілому.

Теоретичні підходи до аналізу й нової інтерпретації педагогічних поглядів А. С. Макаренка розглянуті в працях Н. Абашкіної, А. Бойко, Г. Волкова, І. Зязюна, І. Іванова, С. Карпенчука, М. Красовицького, В. Кумаріна та ін.

Для нашого дослідження певний інтерес уявляють праці, присвячені розкриттю змісту та механізмів студентського самоврядування (О. Волохов, В. Караковський, А. Мудрик, Г. Селевко, Т. Трегубов, І. Фрішман та ін.) та принципам, методам, напрямкам діяльності студентського самоврядування (І. Вінтін, Г. Григор'єв, Л. Загайтова, І. Крещенко, В. Луков, О. Пономарьов, А. Усов та ін.).

Серед останніх досліджень цього питання слід виділити роботи М. Гриньової, Л. Гомлі, І. Ящука, Ю. Кращенко, в яких розглядається реалізація виховних ідей А. С. Макаренка у практиці сучасних навчальних закладів.

Аналіз соціально-гуманітарної діяльності вищих навчальних закладів показав, що виховний, соціалізуючий потенціал ідей А. С. Макаренка щодо самоврядування не тільки не використовується, але й іноді не усвідомлюється педагогами. Необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, а також обмеженість соціального досвіду студентської молоді вимагають більш свідомого звернення до ідей педагога-гуманіста ХХ століття.

Метою даної статті є актуалізація педагогічних ідей А. С. Макаренка щодо учнівського самоврядування; стислий аналіз сучасних підходів до студентського самоврядування; вивчення досвіду реалізації педагогічних ідей А. С. Макаренка в діяльності органів студентського самоврядування Інституту інформаційних технологій ЛНУ імені Тараса Шевченка.

А. С. Макаренко розробив систему учнівського самоврядування як провідний принцип організації колективу та відповідну цій системі методичку педагогічного керівництва учнівським самоврядуванням. У практичному досвіді А. С. Макаренка самоврядування пройшло складний шлях, поступово набуваючи важливих рис: від опори на виборний актив до розуміння колективу як компонента цілісної системи виховання [1; 2].

У своїй роботі «Методика організації виховного процесу» А. С. Макаренко чітко і детально розглянув сутність організації дитячого самоврядування, основні принципи якого не втрачають свого виховного змісту і сьогодні. Серед педагогічних ідей видатного педагога базовими є: організаційна будова колективу, самоврядування в загоні, органи самоврядування, загальні збори, рада колективу, актив, дисципліна і режим, покарання і заходи впливу, культурна робота, перспективи, стиль роботи з дитячим колективом [2, с. 304].

Головним органом самоврядування, за А. С. Макаренко, є загальні збори всіх вихованців дитячого закладу. На початку півріччя на загальних зборах обиралися такі органи самоврядування, як рада колективу, актив, санітарна комісія, господарча комісія. Актив був тим здоровим і необхідним у виховному закладі резервом, який забезпечував спадкоємність поколінь, зберігав стиль, тон і традиції колективу. А. С. Макаренко з успіхом здійснив свій соціально-педагогічний проект, активно змінюючи умови життя, формуючи ціннісні орієнтації вихованців, прищеплюючи їм дух спільності та гуманізму. У співтворчості з учнями він будував нове співтовариство, розробив принципово нову теорію реабілітації та виховання соціально неадаптованих дітей, прагнув не тільки зрозуміти їх, але й пізнати, розкрити, висвітлити в їх душах людські, добрі риси.

Розгляд системи студентського самоврядування у вищих

навчальних закладах вимагає проведення аналізу поняття «студентське самоврядування».

Теоретичний аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури показує, що мають місце різні підходи до розуміння студентського самоврядування. Студентське самоврядування розглядається дослідниками як специфічний вид діяльності (Л. Новікова), як метод формування колективу (В. Коротов), як принцип діяльності громадських організацій (Н. Ізосімов), як спосіб організації життєдіяльності учнівських колективів (М. Рожков).

Сучасними науковцями студентське самоврядування характеризується: як форма організації життєдіяльності членів виховного колективу; як спосіб залучення членів колективу в управлінську діяльність; як метод самоорганізації колективу; як засіб виховання особистості, чинник її всебічного розвитку; як принцип організації колективу; як умова реалізації творчої активності і самодіяльності в навчально-пізнавальному, науково-професійному і культурному відношеннях; як реальна форма студентської демократії з відповідними правами і можливостями [3; 4; 5].

Інтегруючи найбільш істотні точки зору різних авторів і спираючись на проведені нами дослідження, вважаємо за можливе розглядати студентське самоврядування як форму організації життєдіяльності студентів, що забезпечує розвиток їх самостійності в прийнятті та реалізації рішень для досягнення суспільно і особистісно-значущих цілей, як механізм, що забезпечує умови формування лідерських якостей студентів на основі взаємодії з педагогами та соціальними партнерами.

До особливостей організації діяльності органів студентського самоврядування вчені відносять [3, с. 214; 5, с. 235]:

- наявність у всіх учасників навчально-виховного процесу спільної мети та чіткої мотивації;
- гармонізацію індивідуальної діяльності студентів та колективних, соціально-значущих справ;
- досягнення учасниками єдиного позитивного результату діяльності;
- добровільність і виборність органів самоврядування, гласність та актуальність прийнятих рішень;
- ініціативність, самодіяльність та творчість студентів;
- поєднання діяльності постійних і виборних органів самоврядування, послідовність і систематичність їх роботи;
- взаємодію всіх органів самоврядування, співпрацю студентів та викладачів.

Під системою студентського самоврядування у вишу розуміється цілісний механізм, що дозволяє студентам брати участь в управлінні своєю життєдіяльністю через колегіальні взаємодіючі органи

самоврядування на всіх рівнях управління, в тому числі самоврядування в академічній групі, в гуртожитках, в громадських студентських організаціях за інтересами [3, с. 215]. Головне в змісті студентського самоврядування полягає в тому, що воно набуває соціально-практичний характер, обумовлений необхідністю свідомого відповідального ставлення студентів до можливостей та перспектив свого професійного і культурно-морального самовизначення. Таким чином, студентське самоврядування можна розглядати як особливу форму ініціативної, самостійної діяльності студентів, спрямовану на вирішення важливих питань життєдіяльності, розвиток соціальної активності, підтримку соціальних ініціатив студентської молоді.

Організаційно-правовою формою студентського самоврядування в Інституті інформаційних технологій ЛНУ імені Тараса Шевченка є органи громадської самодіяльності: Студентський директорат, який очолює студентський директор та Студентська Рада гуртожитку, яку очолює Голова Студентської Ради. Така форма самоврядування передбачає активність студентів і їх вільне бажання віддавати чималу частину особистого часу громадській роботі, яка за своєю природою є безкорисливою. Органами студентського самоврядування на першій конференції у 2009 році було затверджено «Конституцію органів студентського самоврядування ІТ». Студдиректоратом ІТ проводяться звітно-виборчі конференції та спільні збори з адміністрацією ІТ. Студентський директор та Голова Студентської Ради входять до складу Вченої Ради Інституту, гідно представляють наш Інститут в студентській асамблеї ЛНУ імені Тараса Шевченка. У вересні 2012 року відбулася ІV звітно-виборча конференція органів студентського самоврядування ІТ, на якій були обговорені підсумки роботи студентського самоврядування за навчальний рік, а також обрано нового студентського директора.

Органи студентського самоврядування ІТ, беручи до уваги надзвичайно цінний досвід теоретичної та практичної спадщини А. С. Макаренка, постійно беруть участь в організації навчально-виховного процесу. В Інституті вивчається громадська думка про якість проведення студентських конкурсів, олімпіад, науково-практичних конференцій, результати виробничих практик. Здійснюється перехід від участі студентів у вдосконаленні не тільки зовнішніх організаційних аспектів навчально-виховного процесу (розклад, відвідування занять і т.і.), а й до реального впливу на відбір змісту, форм, методів навчання та виховання студентів. Студентський директорат ІТ постійно здійснює організаційну допомогу студентам, які плідно займаються науковою діяльністю. Серед цих заходів – допомога кафедрам ІТ в організації студентських олімпіад, Днів науки, конференцій, які традиційно проводяться в Інституті.

Протягом п'яти років існування ІТ ускладнюється зміст студентської самоуправлінської діяльності. Це створює сприятливий фон

для росту професійної компетентності студентів, збагачення досвіду самоврядування, розвитку організаторських здібностей, формує надійну базу для подальшої професійної діяльності. На наш погляд, чим гармонійніше здійснено педагогічне управління і самостійність студентів, тим більш розвинене самоврядування; чим сприятливіший психологічний клімат у педагогічному колективі, тим краще соціально-психічне самопочуття студентів, більша їх впевненість у власних силах.

Так, студдиректоратом ІТ підтримується традиція студентського кураторства. Студентські куратори плідно співпрацюють із кураторами академгруп першого курсу, допомагають їм в організації різноманітних заходів. Спілкування у процесі спільної діяльності, яке побудоване за типом співробітництва, створює умови для взаємодії. Атмосфера співробітництва стає фактором активізації позиції студентів, гармонізації їх особистості та розвитку творчих сил.

За А. С. Макаренком, важливу роль в організації самоврядування та життєдіяльності колективу відіграє збереження та наслідування традицій. Інститут інформаційних технологій є наступником видатного фізикоматематичного факультету, «фізмату», заснованого в 1931 році. Ідея А. С. Макаренка про збереження та наслідування традицій реалізується в ІТ шляхом організації пошукової діяльності студентів, яка сприяє встановленню зв'язку між поколіннями, розвитку соціальної активності та під час проведення зустрічей, присвячених видатним працівникам фізмату та відомим на Луганщині науковцям – випускникам фізмату.

А. С. Макаренко розглядав учнівське самоврядування як систему – цілісне утворення з притаманними йому якісно новими характеристиками. На наш погляд, метою створення такої системи є, передусім, гуманістична орієнтація майбутніх фахівців. Важливим засобом самореалізації студентів, розвитку студентського самоврядування, формування соціальної відповідальності є волонтерство. Волонтерський загін Інституту інформаційних технологій «ESWAT» був створений у 2008 році. Назва волонтерського загону означає: Єдність + Свобода + Воля + Активність + Толерантність = «ESWAT». Волонтери ІТ допомагають у проведенні різних благодійних акцій і заходів, здійснюють психологічний супровід студентів пільгових категорій, співпрацюють з кафедрами та викладачами Інституту. Волонтерський загін «ESWAT» є постійним учасником конкурсу-огляду волонтерських загонів «З добром у серці», який вже четвертий рік проходить в ЛНУ імені Тараса Шевченка.

Таким чином, завдання виховання сучасної молоді можливо вирішити, керуючись наступними положеннями, сформульованими А. С. Макаренком та реалізованими у практичній діяльності органів студентського самоврядування ІТ:

1. Сутність самоврядування полягає в набутті студентами особистого досвіду соціальних відносин (школа лідера, навчання активу, розбір порушень – те, що А. С. Макаренко називав «роботою активу»).

2. Студентське самоврядування – це спільна робота студентів, що забезпечує необхідний розвиток демократичних, діяльнісних відносин в студентському середовищі, надає реальних можливостей громадянського та особистісного самовизначення особистості (цей блок А. С. Макаренка пов'язував із «самоврядуванням в загоні»).

3. Студентське самоврядування як мережа демократичних відносин в діяльності реалізується підчас підготовки спільних справ (А. С. Макаренка називав це «культроботою»).

4. Студентське самоврядування є результатом тривалої роботи викладачів і студентів над створенням системи студентського самоврядування, включаючи всі його компоненти: загальне діяльнісне поле, єдину мету, органи управління, життєві позиції педагогів та студентів. Елементом самоврядування є наступність органів управління (все це, згідно А. С. Макаренка, виконується на загальних зборах і в щоденній роботі з новими вихованцями).

5. Педагог повинен дуже чуйно ставитися до міжособистісних відносин, які виникають в процесі самоврядування і допомагати студентам у зміцненні їх власного саморозвитку. Опору на цей принцип ми також бачимо в стилі роботи А. С. Макаренка з дитячим колективом.

Педагогічні ідеї А. С. Макаренка щодо організації учнівського самоврядування залишаються актуальними і сьогодні, так як при модернізації його окремих елементів, форм, структури, сутність самоврядування залишається незмінною.

Потребує подальшого дослідження діяльність кураторів академічних груп, спрямована на оптимізацію роботи органів студентського самоврядування.

Список використаної літератури

1. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: В 8 т. – Т. 5. / сост. и авт. коммент. : Л. Ю. Гордин, А. А. Фролов. – М. : Педагогика, 1985. – 333 с. **2. Макаренко А. С.** Избранные педагогические сочинения : в 3 т. – Т. 3. Общие проблемы педагогики / редкол.: Н. Д. Ярмаченко и др. – К. : Рад. шк., 1984. – 575 с. **3. Ящук І. П.** Оптимізація діяльності органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах у контексті реалізації ідей А. С. Макаренка / І. П. Ящук // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка ; голов. редкол.: В. О. Пащенко, А. М. Бойко, М. В. Гриньова. – Полтава : АСМІ, 2008. – Вип. 4. – С. 214 – 221. **4. Бабенко К.** Педагогічна система А. С. Макаренка і актуальні питання виховання студентської молоді / К. Бабенко // Імідж сучасного педагога. – 2008. – № 1/2. – С. 78 – 80. **5. Зязюн І. А.** Міжнародна Макаренківська асоціація: проблеми і досягнення / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія. – 1998. – №1. – С. 235 – 238. **6. Шевченко О. М.** Втілення ідей А. С. Макаренка у вихованні загальної культури особистості / О. М. Шевченко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Спадщина

А. С. Макаренка і педагогічні пріоритети сучасності», 12 – 14 березня 2008 р., м. Полтава / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава : Астроя, 2008. – С. 360 – 362.

Кондратенко Г. П. Реалізація ідей А. С. Макаренка в діяльності органів студентського самоврядування (з досвіду роботи Інституту інформаційних технологій ЛНУ імені Тараса Шевченка)

В статті узагальнено досвід роботи Інституту інформаційних технологій ЛНУ імені Тараса Шевченка щодо реалізації ідей А. С. Макаренка в діяльності органів студентського самоврядування; розглянуто педагогічні ідеї А. С. Макаренка щодо учнівського самоврядування, подано стислий аналіз сучасних підходів до студентського самоврядування; висвітлено реалізацію педагогічних ідей А. С. Макаренка в діяльності органів студентського самоврядування ІТ ЛНУ імені Тараса Шевченка. Доведено, що завдання виховання можливо вирішити, керуючись положеннями, сформульованими А. С. Макаренком та реалізованими у діяльності органів студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, соціальна активність, традиції, перспектива.

Кондратенко А. П. Реализация идей А. С. Макаренко в деятельности органов студенческого самоуправления (из опыта работы Института информационных технологий ЛНУ имени Тараса Шевченко)

В статье обобщен опыт работы Института информационных технологий ЛНУ имени Тараса Шевченко по реализации идей А. С. Макаренко в деятельности органов студенческого самоуправления; рассмотрены педагогические идеи А. С. Макаренко по ученическому самоуправлению, представлен краткий анализ современных подходов к студенческому самоуправлению; освещена реализация педагогических идей А. С. Макаренко в деятельности органов студенческого самоуправления ИИТ. Доказано, что задачи воспитания можно решить, руководствуясь положениями, сформулированными А. С. Макаренко и реализованными в деятельности органов студенческого самоуправления.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, социальная активность, традиции, перспектива.

Kondratenko A. P. Realisation of Ideas of A. S. Makarenko in Activities of Student Self Government (Experience of Institute of Information Technology of Lugansk Taras Shevchenko National University)

This article summarizes experience of Institute of Information Technology in realization of ideas of A. S. Makarenko in activities of student self government, analyses pedagogical ideas of A. S. Makarenko self government at school, considers modern approaches to student self

government, covers student self government realization of Institute of Information Technology of Lugansk Taras Shevchenko National University.

It characterizes peculiarities of organization of student self government of Institute of Information Technology in context of A. S. Makarenko ideas realization, which are: educational process of all participants, common goal and distinct motivation; harmonization of individual activity of students and collective, socially important affairs. In addition to ideas mentioned above, it also considers approaching of single positive result of activity; social importance of self government activity, correspondence of informative and organizational structural component of self government with the level of development of a group, voluntariness and electivity of self government, initiative, self-activity and creativity, publicity and actuality of decisions, combination of constant and elective bodies of self government, strong collaborative relationship between students and teachers.

Complicated educational tasks are proved to be realized in practical activity of self government bodies of Institute of Information Technology.

Key words: student self government, social activity, traditions, perspective.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Адаменко О. В.

УДК 378.114.621(477)«19»

І. А. Решетова

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
КОЛЕГІАЛЬНОГО ОРГАНУ УПРАВЛІННЯ ВНЗ В КОНТЕКСТІ
НАУКОВОЇ ПАРАДИГМИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Сьогодні активізує процеси модернізації та трансформації інтелектуального світу людства, в такому контексті розвиток вищої педагогічної освіти набуває особливої актуальності та виступає одним із головних пріоритетів розвитку вітчизняної системи освіти в цілому.

Організаційні підходи до функціонування структурних підрозділів ВНЗ, а від так і всього навчального закладу в цілому є одним із головних чинників здійснення професійної діяльності викладачів. Означене підтверджується нормативно-правим забезпечення навчально-виховного процесу вищої школи. У такому контексті зауважимо, що організаційно-педагогічна діяльність виступає провідною у процесі реалізації своїх функцій колегіального органу управління ВНЗ – ученої ради.